

HEN566 - Globální politické otázky
(Podzim 2004)

Východní Timor

Vypracovali: Danka Popovská
Petra Marianová
Radim Strmiska
Jan Hejral

V Brně dne: 6. prosince 2004

Tato krátká, přehledová seminární práce zpracovává vznik, vývoj a částečně i současnou situaci na Východním Timoru. Text je strukturován do 7 základních kategorií, doplňkové 8. věnované zamyšlení se nad úlohou OSN v této kauze, a závěrečnou částí se souhrnným přehledem použité literatury.

Obsah:

1. Charakteristika území a jeho velmi stručná historie
2. Příčiny a okolnosti vzniku konfliktu.
3. Nástin klíčových událostí ve vývoji sporu od jeho vzniku do současnosti
4. Charakteristika stran konfliktu.
5. Geopolitický pohled – síly a události mimo region
6. Přehled dosavadních strategií řešení konfliktu
7. Sporná úloha OSN v timorském konfliktu
8. Závěr a otázky, které zůstávají

1. Charakteristika území a jeho velmi stručná historie

(zdroj: <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tt.html>)

(pozn: Východní Timor označen červenou šipkou)

GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA:

Území Východního Timoru (dnes demokratická republika) tvoří východní část ostrova Timor, nejvýchodněji položeného v souostroví Malé Sudy. K území státu dále náleží malá území Ambeno na severozápadě ostrova a ostrůvky Pulau Atauro a Pulau Jaco.

Z jihovýchodu přes Timorské moře sousedí s Austrálií, ze západu pozemní hranicí s Indonéskou republikou.

Plný název: **Democratic Republic of Timor-Leste**

Členění: 13 administrativních distriktů

Uspořádání: republika

Rozloha: **15.007 km²**

Obyvatelstvo: **1,019,252** (podle některých odhadů z července 2004 však pouze 800.000)

Nerostné suroviny: **zlato, ropa, zemní plyn, mangan, mramor**

přírodní rizika: časté jsou potopy a sesuvy půdy, dále zemětřesení a dlouhé vlny a tropické cyklony.

etnické složení: Austronésané (Malajo-Polynézané), Papuánci, malá Čínská minorita

náboženství: **katolíci 90%, muslimové 4%, protestanti 3%**, hinduisté 0.5%, budhisti, animisti

průřez ekonomii země: Ke konci roku 1999, 70% infrastruktury bylo zničeno pro-indonéskými oddíly a 260 tis. civilistů uprchlo na západ. Po dobu následujících 3 let, masivní mezinárodní program vedený 5 000 členy mírových sil a 1300 členy policejních sil vedl k podstatné rekonstrukci země.

Růst ekonomiky byl pozdržen velkým suchem z roku 2003 a postupným odlivem mezinárodní pozornosti. Země čelí velkým výzvám jako pokračování v rekonstrukci infrastruktury, posílení nevyzrálé administrativy, a zajištění pracovních míst pro mladé.

Jedním ze slibných dlouhodobých projektů je plánované otevření vrtů z přilehlého moře. V souvislosti s tím se vláda potýká s finanční mezerou, dříve než začnou z těchto zdrojů do státní kasy plynout finance zpět.

mezinárodní spory: - nejasnosti ohledně pozemní hranice s indonésií na západě země
- nejasnosti ohledně mořské hranice s Austrálií v souvislosti s „bojem“ o ropná ložiska v Timorském moři. Současná úmluva z roku 1999 zajišťuje Austrálii 90% zisk ze sporných ložisek a blokuje vytvoření jižní mořské hranice s Indonésií.

STRUČNÁ HISTORIE ÚZEMÍ

Po kolonizaci ostrova Portugalskem postupně během 16. stol. a následně Holandskem od 17. století dále, kdy byl ostrov rozdělen na západní (holandskou) a východní (portugalskou) část, druhé světové válce, ve které domorodé obyvatelstvo významnou měrou za pomoci spojeneckých vojsk Austrálie pomohlo omezit vliv Japonska v oblasti. V roce 1975, kdy Portugalsko se rozhodlo dát do té doby své kolonii samostatnost, vyhlásil Timor nezávislost. Ta trvala jen devět dní poté, co jej násilně za tiché podpory mocností v čele s USA a Austrálií obsadila Indonésie. Po následných 25 let přišlo při asimilační kampani Jakarty o život odhadovaných 100.000 a 250.000 civilistů 30.8. 1999 rozhodl lid Východního Timoru v plebiscitu dohláženém OSN o nezávislosti na Indonésií. Násilí ze strany Indonéských vojenských jednotek

se pak v následujících letech 1999-2001 stupňovalo a zdevastovalo značnou část ekonomiky země. 20. května 2002 vyhlásila země nezávislost, která byla uznána mezinárodním společenstvím.

2. Příčiny a okolnosti vzniku konfliktu

Předpoklady vzniku konfliktu:

- kolonialismus /neúspěšná dekolonizace - diplomatická a mediální izolace/
- územní a mocenské zájmy autoritativního vojenského sousedního státu,

Konflikty na Východním Timoru jsou dědictvím portugalského kolonialismu a územních zájmů Indonésie.

V důsledku složité poválečné situace v Asii a politické nezúčastněnosti původního Mauberského obyvatelstva došlo k oddálení dekolonizace území Timoru.

Rezoluce OSN o Východním Timoru ze 14. listopadu 1960 ho označuje jako nesuverénní území pod portugalskou správou. A přidává kritiku portugalského kolonialismu

Indonésie se v kontextu svých mocenských zájmů zasazovala různými způsoby o vznik protiportugalského hnutí odporu (např. 1961 Jakarta kancelář neznámého hnutí za nezávislost Portugalského Timoru, vybízející k odporu proti kolonizátorům; 9. dubna 1961, vesnice Batugat vyhlášení Spojené republiky Timor – cizorodé povstání bylo Portugalci potlačeno)

Situace na Timoru stagnuje ze tří důvodů:

- 1).Mauberové nerozvinuli rezistenci, ačkoli i jejich nacionalismus vzrůstal.
- 2) Portugalsko neprovedlo reformy směřující k rozhodujícímu politickému uplatnění místního obyvatelstva.
- 3) Světové veřejné mínění se spokojilo s verbálním odsouzením kolonialismu vysloveným na půdě OSN.

Portugalsko dále působilo jako správce dočasně nesamostatného území a kompetentní organizátor demokratizačních, autonomistických a dekolonizačních procesů. Vytvořily se tak dobré podmínky pro demokratickou dekolonizaci Východního Timoru, kterou naznačoval i postupný vznik politických stran.

Vnitřní názorové diference spočívaly ve stupních autonomie, tempu a formě dekolonizace a politického uspořádání Východního Timoru.

Následoval rychlý zvrát událostí:

Postupný odchod Portugalců (1975)

První demokratické volby plánované na říjen 1975.

Vypuknutí občanské války – protiportugalské povstání (srpen 1975)

Vyhlášení nezávislého státu (28.listopadu 1975)

Okolnosti vedoucí k násilnému konfliktu

- Poslední fáze Vietnamské války zasahuje ideologickou atmosférou do JV Asie.
- Politický zvrát v Portugalsku (1974)
- Názorová nejednotnost Mauberů.
- Nález ropy v Timorském moři (1970 –72; zájmy Austrálie a Indonésie)
- Selhání Portugalska, které nezajistilo diplomatickou podporu žádné mocnosti pro dekolonizaci vedoucí k nezávislosti Timoru, (což vyústilo v diplomatickou izolaci nové timorské vlády)

Diplomatická podpora mocností pro Indonésii vůči Východnímu Timoru na základě:

- 1) zveličení ideologické hrozby komunistického nebezpečí v oblasti,

- 2) odkazu na nestabilitu Timoru, vzdálenosti a „levicového“ vlivu Portugalska
- 3) řešení „timorské kauzy“ o naftových polích v Timorském moři.

→ americká a australská podpora indonéské intervence a nároku na Východní Timor.

Indonéské anektování oblasti 7.prosince 1975, započalo masakrem obyvatelstva Východního Timoru, který odstartoval pětadvacetileté utlačování a genocidu, v níž zahynula asi jedna čtvrtina obyvatelstva..

Došlo ke střetu dvou kulturně a nábožensky odlišných národů, kdy převaha a velikost jednoho vyústila na jedné straně v genocidu a na druhé straně ve vznik partyzánské formy hnutí odporu. Tehdejší mocnosti tak vědomě „prodaly“ nově se formující malý křesťanský demokratický stát do područí rozšiřující se silného autoritativního vojenského státu s prvky islámského fundamentalismu.

Spokojily se s nečinným přehlížením a formálním odsouzením indonéského zásahu ústy OSN.

Suhartova diktatura:

Generál Raden Suharto byl v první polovině 60.let velitelem strategických rezerv pozemních vojsk. Do popředí se dostal v souvislosti s událostmi 30.9.1965, kdy se levicově orientovaný plukovník Untung pokusil o státní převrat. Suharto převzal velení a potlačil puč, po této revoltě indonéská armáda brutálně zničila KS Indonésie a veškerou opozici. Odhaduje se, že bylo zavražděno nejméně půl milionu osob. Suharto současně převzal moc a prezidenta Ahmeda Sukarna odsunul do pozadí. V květnu 1968 byl zvolen za prezidenta a poté znovu v pětiletých obdobích.

Suhartův režim tzv. nového pořádku normalizoval a stabilizoval zahraniční politiku země. Ukončil válku s Malajsií, Indonésie vstoupila opět do OSN a navázala těsné vztahy se Spojenými státy a zeměmi sdružení ASEAN. Ekonomika byla obnovena s pomocí ekonomů, kteří vystudovali v USA a západní Evropě, a striktním dodržováním Keynesovy ekonomické politiky. S podporou těžby nafty a přílivu zahraničního kapitálu vyl výrazný vzestup zaznamenan v zemědělství i průmyslu V zemi byl zaveden letecký průmysl. Přes množství ekonomických a sociálních problémů se země řadí k tzv. mladým tygrům se značnými ročními přírůstky hrubého národního produktu.

Indonéský politický systém je formován tak, aby zaručoval rozhodující pravomoc pro prezidenta Suharta, politická strana Golkar byla výlučnou vládnoucí stranou s vazbami na armádu. Armáda měla a má značnou roli v ekonomickém rozvoji země a podle zákona z roku 1982 má dvojí úlohu odpovídá za obranu země a současně za její společenskou a politickou stabilitu. Příslušníci armády obsazují 1/5 míst v parlamentě. Jiné politické strany kromě Golkaru mají limitovanou činnost a v pětiletých obdobích mezi volbami nesmějí politicky vystupovat a agitovat. Významný vliv má také růst islámského fundamentalismu.

Po odstoupení prezidenta Suharta v období ekonomické krize v roce 1998, vznikla pro Východní Timor naděje na změnu.

3. Klíčové události od vzniku konfliktu do současnosti

- 7.12 1975

Indonézia anektuje územie Východného Timoru niekoľko dní po stiahnutí portugalskeho guvernera.

- 1976

Indonézia územie vyhlási za svoju 27. provinciu. OSN neuzná legitimitu tohto aktu, za správcu územia považuje naďalej Portugalsko. Austrália uzná Timor ako súčasť Indonézie. Indonézia má aj tichý súhlas USA a Veľkej Británie.

- 1976 až 1999

V nasledujúcich dvoch desaťročiach pocítila indonézska krutovláda 100000 až 250000 obetí, násilie je pachané za relatívneho nezaujmu západných médií.

- 1982 až 1998

Séria rokovaní OSN s Indonéziou a Portugalskom. Valné zhromaždenie OSN požaduje vyriešenie konfliktu, avšak rokovania nevyústia prakticky v žiadne zlepšenie.

- 1991

Povstanie Východotimorských študentov v Santa Cruz bolo kruto potlačené.

- 1998

Odstúpenie prezidenta Suharta a zvolenie B.J.Habibieho do tejto funkcie. Nová hlava štátu navrhuje Východnému Timoru limitovanú autonómiu v rámci Indonézie.

- 1999

Indonézska a Portugalská vláda poveria generálneho tajomníka OSN zorganizovaním referenda, v ktorom timorčania rozhodnú medzi touto možnosťou a nezávislosťou. OSN vyšle do Východného Timoru misiu UNAMET (United Nations Mission in East Timor). V referende 30. augusta 1999 sa 78,5% registrovaných voličov vysloví proti autonómii v rámci Indonézie. Po zverejnení výsledkov pro-indonézske milície krvavo plienia a vypaľujú celé územie, asi 260 tis. Timorčanov je nedobrovoľne vytlačených do západného Timoru. Odhaduje sa, že 70 percent ekonomickej infraštruktúry bolo počas vyčistenia milícií úplne zničených. Pod tlakom OSN Indonézia 19. Októbra formálne uzná výsledok referenda. Do Timoru prichádzajú medzinárodné sily INTERFET pod vedením Austrálie.

- 1999 až 2002

Misia UNTAET (United Nations Transitional Administration in East Timor) zaisťuje bezpečnosť a dodržiavanie zákona, pomoc pri rozvoji občianskej spoločnosti a sociálnych služieb, distribúciu humanitárnej pomoci, podmienky trvalo udržateľného rozvoja. Medzinárodný program rata 5000 pracovníkov (v obdobiach najväčšej potreby až 8000) a 1300 policajných dôstojníkov.) Do polovice roku 2002 sa takmer 200 tisíc utečencov sa vrátilo do svojich domovov.

- 2001

Voľby 88-clenneho konštitučného zhromaždenia, povereného napísaním ústavy a vybudovaním podmienok pre budúce voľby a prechod na plnú samostatnosť.

- 2002

22.marca vošla v platnosť nová ústava a 14.apríla bol zvolený prezident Xanana Gusmao. 20. mája bola vyhlásená nezávislosť.

Zdroje:

- Internetové stránky OSN
<http://www.un.org/peace/etimor/UntaetB.htm>

- Shah, A.: The role of the UN.
<http://www.globalissues.org/Geopolitics/EastTimor.asp>
- Pilger, J.: Under the influence. 21.9.1999
<http://www.guardian.co.uk/indonesia/Story/0,2763,208968,00.html>
- Chomsky, N.: East Timor on the brink. 8.9.1999
<http://www.zmag.org/CrisesCurEvts/Timor/chomskybar.htm>
- Vulliamy, E.: US trained butchers of Timor. 19.9.1999
<http://www.guardian.co.uk/indonesia/Story/0,2763,200716,00.html>

4. Charakteristika stran konfliktu

Indonésie - regionální mocnost JV Asie (jinak také agresor v celém konfliktu), která s “tichou podporou” především USA, ale i Austrálie a Velké Británie vykonávala na inkriminovaném území Východního Timoru asimilační a genocidní praktiky po více než dvě desetiletí.

X

Východní Timor – bývalá portugalská kolonie v jihovýchodním cípu Indonésie, s odlišnou historickou tradicí než Indonésie, bojující za své právo na sebeurčení za zoufalého nezájmu mezinárodního společenství. (mezi jinými to byla právě strana FRETILIN, která se účastnila partyzánského odboje)

5. Geopolitický pohled – síly a události mimo region

Za faktory, které na Východním Timoru po dlouhá desetiletí udržovaly status quo se dá považovat především:

- **Ideologické**
 - především USA považovaly regionální mocnost Indonésii za spojence a klíčového partnera v době “po Vietnamu” v oblasti, kde nový bující zárodek komuinsmu byl stálou hrozbou. Dosazení a “slepá” podpora generála Suharta.
 - Portugalsko v té době zažilo politický obrat a nástup silně levicové vlády, což u tradičních spojenců vyústilo v další obavy a možné směřování potenciálního nového státu.
 - Potřeba politické stability v oblasti
- **Ekonomické**
 - Štědré dodávky z USA (především za prezidenta Regana) a Velké Británie (především za premiérky Thatcherové), ale i Austrálie (která zde měla i významný nezpochybnitelný zájem na ropných polích v Timorském moři, viz dále). Velký trh a odbytiště při přezborožování skladišť inkriminovaných mocností.

- Ropa v Timorském moři (viz národní zájmy Austrálie). Dále pak také možná snaha zabezpečit dopravní trasy ropy z Perského zálivu na cestě do Japonska a Austrálie v době, kdy ekonomiky světa se teprve vzpamatovávaly z otřesů, které způsobila “ropná krize” po Jomkipurské válce. Nový národ zmítaný pravděpodobnými nepokoji by mohl tuto oblast dále destabilizovat.
- Austrálie se také dále obávala přílivu uprchlíků v případě, že by se k nepokojům na Východním Timoru došlo.

6. Přehled dosavadních strategií řešení konfliktu

- H. Kissinger, v té době ministr zahraničních věcí USA dává na své návštěvě Indonésie “zelenou” Indonéské agresi. Hned příští den je Východní Timor obsazen prvními indonéskými vojenskými jednotkami.¹
- Postupně se stupňujícím se indonéským terorem, mizí kolem roku i tak do té doby ojedinělá pozornost západních médií Velká Británie a USA průběžně dodávají Indonésii lehké i těžké zbraně v hodnotě stovek milionů dolarů.²
- Po skončení Studené války nastává, ač velmi pozvolně, obrat v přístupu především USA. Pominulá hrozba ideologicky ve dvě rozděleného světa začíná rozehrávat zmrazenou kostku genocidy na Východním Timoru.³
- Masakr asi 100 civilistů při pohřbu v hlavním městě Dilí proindonéskými jednotkami zaznamenal nebyvalou pozornost světových médií. Vznikla komise na vyšetření celé události. Indonéskými soudy bylo odsouzeno jen pár z několika před soud postavených důstojníků a vesměs odsouzeno k podmíněným trestům.⁴
- Ve 2. polovině 90. let doznává krize beze sporu nejvyšší pozornosti od západního tisku, když např. Johnu Pilgerovi, britskému novináři australského původu, otiskuje Guardian několik velmi kritických článků namířených vůči vládám Austrálie i Velké Británie.⁵ (Přibližně v té době padají bomby na Bělehrad.)
- V roce 1999 dohlíží OSN na východním Timoru nad referendem o nezávislosti na Indonésii. Přes masovou zastrašovací kampaň ze strany proindonéských vojenských a polovojenských jednotek, je v plebiscitem lidu Východního Timoru jednoznačně zvolena nezávislost. Poté následuje období stupňovaných nepokojů a řádění vojenských proindonéských jednotek vystřídané přítomností mezinárodních sil.⁶
- 20. května 2002 vyhláší Východní Timor nezávislost a ještě toho dne je uznán mezinárodním společenství států.⁷
- Da roky po vyhlášení nezávislosti zůstává země jednou z nejchudších na Zemi, především díky genocidní politice Jakarty za dvě desetiletí okupace, která de facto zlikvidoval infrastrukturu země. Potenciální finance na obnovu země z těžby ropy jsou v nedohlednu, neboť na nich sedí Austrálie. Konečná spravedlnost pro timorský lid bude muset ještě posečkat.⁸

¹ <http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB62/>

² Chomsky, N.: Perspektivy moci. (kapitola: Velmoci a lidská práva- případ Východního Timoru)

³ Chomsky, N.: Perspektivy moci.

⁴ East Timor After Santa-cruz: Inonesia and the international order

⁵ <http://www.globalissues.org/Geopolitics/EastTimor/USUKSupport.asp>

⁶ [:http://www.voanews.com/english/2004-12-02-voa23.cfm](http://www.voanews.com/english/2004-12-02-voa23.cfm)

⁷ <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tt.html>

⁸ <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/tt.htm>

7. Sporná úloha OSN v timorském konfliktu

Objavili sa mnohé hlasy, že misia OSN vo Východnom Timore bola do roku 2000 veľmi neefektívna. Razantnejšie akcie Bezpečnostnej rady mohli zabrániť krviprelievaniu obrovských rozmerov¹. Katastrofa sa priamo prisudzuje odmietnutiu USA a ďalších západných štátov odvrátiť ukrutnosti páchané počas celého štvrtoročia.² Príčiny nepopierateľne tkvejú v ekonomických (ropa, lacná pracovná sila, drevo) a politických (strategická poloha, silná antikomunistická orientácia Indonézie) záujmoch vplyvných členských štátov. Spomína sa spoločná koordinovaná snaha západných industrializovaných krajín udržať Východný Timor, aj po osamostatnení, pod vplyvom Jakarty a západných obchodných záujmov. Existujú svedectva, že veľká časť britských obchodných transakcií prebiehala v spolupráci s indonézskeou mafiou, riadenou priamo prezidentom Suhartom³. Naliehavou prioritou austrálskej vlády je udržať v platnosti zmluvu s Indonéziou, ktorá bohatým dielom prisudzuje veľké rezervy ropy a zemného plynu v Timorskom mori. Spojené štáty bohatnú najmä z predaja zbraní Indonézii.

Od roku 1999 informujú o rôznych taktikách marenia všetkých snáh OSN o urovanie konfliktu uznávaní reportéri a tlače ako Observer, Die Zeit, New York Nation alebo Guardian. Odhalenia sa zameriavajú predovšetkým na aktivity USA, Veľkej Británie a Austrálie.

Najhorúcejšie body kritiky spočívajú na nasledujúcich udalostiach. Návšteva ministra zahraničia USA Henryho Kissingera v roku 1975 dala zelenú indonézskeму prezidentovi Suhartovi k obsadeniu Východného Timoru. V Decembri 1975 zvolal Kissinger svojich poradcov, aby prediskutovali možnosti obidenia zákazu vývozu zbraní do Indonézie. Keďže žiadna stratégia sa nezdała reálnou, Kissinger naplánoval tajný export zbraní od januára 1976⁴.

Americký veľvyslanec pre Spojené národy D.P. Moynihan napísal Kissingerovi, že sa mu darí plniť zverenú úlohu blokovat' mierové aktivity OSN. Guardian cituje jeho slova: "Ministerstvo zahraničia si želalo, aby sa OSN ukázalo ako úplne neefektívne (v otázke Východného Timoru). Bol som poverený touto úlohou a dosiahol som nezanedbateľný úspech".

Spojené štáty, Veľká Británie a Austrália trénovali a vyzbrojili indonézske špeciálne jednotky, známe pod menom Kopassus, ktoré viedli inváziu do Východného Timoru a sú z veľkej časti zodpovedné za smrť tretiny timorskej populácie. V USA boli dôstojníci Kopassus cvičení v taktike "Phoenix" použitej na systematické vyvražďovanie roľníckeho obyvateľstva vo Vietname. Medzi Kopassus dôstojníkov, vycvičených v Británii, patrí aj muž, ktorý podľa austrálskeho vyšetrovania nariadil v 1974 vraždu dvoch austrálskych televíznych štábov. Minister obrany George Robertson sa v roku 1998 snažil všetkými silami urýchliť predaj

¹ Shah

² Chomsky

³ Pilger

⁴ Pilger

obrněných vozidel velitelovi Kopassus jednotek generálovi Prabowovi, kterého opisal jako osvíceného důstojníka dbajícího o lidské práva. V Austrálském Swanborne, nedaleko Perthu boli zabíjачke jednotky trénované v “nepriateľskom vypočúvaní“. Austrálsky veliteľ sily OSN generálmajor Peter Cosgove pogrataloval v septembri 1999 indonézskej armáde za prvotriednu spoluprácu a uistil, že jeho snahou nie je “odzbrojiť milície“⁵. Na tomto mieste treba uviesť, že podľa mnohých zdrojov, milície sú väčšinovo tvorene priamo prestrojenými členmi indonézskej armády.⁶ Sama Austrália na tajnom brífingu charakterizovala milície ako ozbrojene skupiny s cieľom vyľudniť Východný Timor, riadene indonézske ministerom obrany generálom Wirantom⁷. V apríli 1998 Wiranta navštívil americký hlavný veliteľ pre Pacifik admirál Denis Blair a uistil ho o stálej podpore zo strany USA. Alan Nairn z New York Nation opisal toto stretnutie slovami: „Wiranto bol potešený a považoval to za zelenú d'alsiemu postupu milícií“. V auguste 1999 prezident Clinton prehlásil, že Východný Timor je stále súčasťou Indonézie.

8. Závěr a otázky, které zůstávají

Kořeny dnešních událostí na ostrově Timor sahají až do roku 1556, kdy portugalskí misionáři založili v Lifau na severu ostrova první portugalskou osadu. Následujících 300 let se o tuto oblast Portugalci přeli s Holanďany, dokud nebyla roku 1859 podepsána Lisabonská dohoda, jež ostrov rozdělila na holandskou západní a portugalskou východní část.

Nového významu nabyl ostrov během druhé světové války, kdy svou strategickou polohou mezi Asií a Austrálií posloužil jako překážka, přes kterou se japonská armáda nedostala dál na jižní polokouli. Zastavilo je asi 200 australských vojáků, především díky vydatné pomoci místních obyvatel.

Další zlom přišel roku 1974, kdy došlo k vojenskému převratu v Portugalsku, jehož byl v té době Východní Timor kolonií. V této bývalé koloniální velmoci se k moci dostala prokomunistická vláda, což mezi tehdejšími mocnostmi vyvolalo paniku. S rostoucím vlivem komunismu, který v té době ovládl velkou část východní Asie (Vietnam, Laos, Severní Korea) pro ně byla perspektiva další komunistické enklávy v Asii ne příliš příjemnou vyhlídkou. To byl také jeden z důvodů, proč nikdo nenamítal nic proti indonéské invazi, jež 7. prosince 1975 na dlouhých 25 let změnila východ Timoru v bojiště.

Indonésané tímto krokem reagovali na vyhlášení nezávislosti, jimž vyvrcholil vnitřní boj politických stran v této portugalské kolonii. Podle svých slov přišli na pomoc, aby sjednali řád. Nezávislost Východního Timoru, vyhlášená 28. listopadu 1975, tak skončila po pouhých 10 dnech. Ve skutečnosti Indonésané vyplnili mocenské vakuuum, vzniklé v době, kdy mělo Portugalsko příliš velké problémy samo se sebou, než aby se zabývalo správou své poslední přežívající kolonie.

Druhým důvodem, proč měla Indonézie tak snadnou cestu v okupaci východu Timoru, byl fakt, že Australané nechtěli mít za sousedy (Timor je od Austrálie vzdálen jen asi 600 kilometrů) slabý stát. Obávali se, že by nezávislý Východní Timor byl ovládnut chaosem a potyčkami, jež by mohly vyústit v občanskou válku a odliv uprchlíků právě do Austrálie. Timor pod silnou rukou Indonézie byla tou lepší ze všech špatných alternativ.

Svou úlohu také sehrála zákulisní hra s timorským „černým zlatem“, ekonomické spojení Indonézie s USA a ASEANEM.

⁵ Pilger

⁶ Shah

⁷ Pilger

Zainteresované mocnosti jako USA a Austrálie tedy mlčeli a víceméně schvalovali připojení Timoru k Indonésii.

Následujících 25 let znamenalo pro Východní Timor partizánskou válku proti indonéské okupaci (jedním z vůdců odboje byl i později zvolený prezident José Alexandre Gusmao). Odhaduje se, že během této doby přišlo o život 200 000 domorodců (Indonésie udává pouze 100 000), tedy celá čtvrtina obyvatelstva.

Nečekaný zlom přišel v roce 1998, kdy se Indonésie vzpamatovávala z vážné hospodářské krize, jež postihla celou jihovýchodní Asii. Krizi neodolalo ani křeslo prezidenta Suharta, který byl nucen po 30 letech vlády odstoupit. Jeho nástupce Bacharuddin Jusuf Habibie oznámil svolnost Indonésie k uspořádání referenda na Východním Timoru a k případné nezávislosti, pokud se pro ni v referendu vysloví většina obyvatel. Co jej vedlo k této ostré změně směru v otázce Timoru, zůstane v rovině spekulací. Důvodem mohl být rostoucí tlak mezinárodního společenství (jež nikdy okupaci neuznalo a Východní Timor byl stále formálně pod správou Portugalska), stejně jako snaha zapsat se v té krátké době slávy do dějin.

Referendum o nezávislosti, jež se konalo 4. září 1999, jednoznačně ukázalo touhu Východního Timoru ubírat se svou vlastní cestou. I přes Habibieho slib se však Indonésie, nebo spíše její armáda (která nabyla během Suhartovy vlády velkého vlivu), nechtěla smířit se ztrátou území. Proto nebránila proindonéským bojovkám v následně rozpoutaném řádění, jež znamenalo smrt stovek lidí a zničení 80 procent veškeré infrastruktury východní části ostrova. Boje ukončil až vstup jednotek OSN, které v rámci mise UNTAET (United Nations Transitional Administration in East Timor) formálně převzaly správu nad územím od Portugalska. Následně bylo v srpnu 2001 zvoleno Ústavní shromáždění (dnes Parlament) a v květnu následujícího roku i prezident.

20. května 2002 vystřídala vlajku OSN, pod jejíž správou se území poslední dva roky nacházelo, vlajka Demokratické republiky Východního Timoru. Toto se událo v Díli, hlavním městě nově vzniklého státu, nyní již 190. člena OSN.

Předání území z rukou OSN do území nezávislé vlády se zúčastnili představitelé asi 90 zemí. Nestává se často, že by boj za nezávislost v dnešním, mocensky již rozparcelovaném světě, měl šťastný konec, zvláště pokud se jedná o malý stát s pouhými 700 000 obyvateli.

Spolu s asi 200 000 obyvateli Východního Timoru se předání překvapivě zúčastnila i nynější prezidentka Indonésie Megawati Sukarnoputri. Přes neskrývanou nevoli indonéských generálů a veteránů 25letého vleklého konfliktu na ostrově.

Po vnitropolitické stabilitě a schopnosti dohodnout se na společném postupu je pro budoucnost mladé republiky klíčový postoj Indonésie. Nová vláda prozatím získala pro rozvoj své země 440 miliónů USD, dalších 360 miliónů má přislíbeno. Řada zemí ráda přispěje, jako vykoupení svého přehlíživého postoje v minulých 25 letech.

Na Timoru zatím zůstává v činnosti mise OSN UNATET, jež bude poskytovat podporu především v budování nové legislativy a státních struktur.

Shrnutí

Cesta k nezávislosti:

- neúplná dekolonizace,
- nejednotné obyvatelstvo, občanské nepokoje,
- územní a mocenské zájmy a vliv velkých států, (Indonésie, Austrálie, USA)
- vojenská invaze, anexe území sousedním státem se souhlasem mocností,
- genocida,
- mezinárodní politika „tichého“ přihlížení, nevměšování se,

- rezistence odboje a hnutí za nezávislost,
- role diplomatického jednání, medializace situace, zásah jednotek OSN,
- vznik samostatného demokratického státu,

Závěrečné otázky a paralely

1. Paralela k Indonésko–Timorskému případu. /Kurdové, Arméni, Tibet, Čččna,.../
2. Problematika národní nesnášenlivosti, kulturní a náboženské diverzity.
3. Mezinárodní politika „tichého“ přihlížení a nevměšování se.
4. Spletité cesty k získání státní nezávislosti – krvavě vykoupená nezávislost.
5. Porušování lidských práv a rozpor mezi skutečným a byrokratickým světem
6. Politický a vojenský útlak, nacionalita a nezávislost.
7. Jaká jsou kritéria pro zásah jednotek OSN do konfliktní oblasti?
8. Co odkrývá postoj OSN v Indonésko – Timorskému konfliktu?
9. Jaká je současná pozice OSN a její budoucnost vzhledem k postupné ztrátě důvěryhodnosti a politické váhy.
10. Problém mediálního obrazu světa a informačního embarga.
11. Jak dopadne spor o ropná pole v timorském moři? Která ze dvou zemí spolkne více?
12. jakou roli sehrává v obnově země a trestání zločinů minulosti ETAN?

Literatura

Klíma, Jan: Východní Timor, Praha 2003

Kol.: The East Timor, after Santa-Cruz 1993

Luňák P., Pečenka M. a kol., : Encyklopedie moderní historie, Libri Praha 1999

